

Отже, необхідно удосконалювати політехнічну освіту й виробничу підготовку учнів шляхом посилення трудової спрямованості навчально-виховного процесу, акцентуючи увагу на *змістовому й процесуальному аспектах*. *Змістовий* визначає вимоги до програм, підручників та посібників; *процесуальний* – до методів і організаційних форм. Їх цілісне втілення забезпечить, з одного боку, формування в учнів універсальних способів трудової діяльності з урахуванням соціальних, психологічних, екологічних, економічних, естетичних та інших чинників (моделювання, прогнозування, системний аналіз, проектування). З іншого боку, виробничу підготовку в контексті політехнічної освіти сприяє вихованню творчості, активності, самостійності, ініціативності й підприємливості, а також відповідального ставлення до власного майбутнього.

Список використаної літератури

1. Атутов П. Р. Педагогика трудового становления учащегося / П. Р. Атутов // Избранные труды в 2 т. – Т. 1. – М. : Просвещение, 2001. – 357 с.
2. Батищев Г. С. Деятельная сущность человека как философский принцип / Г. С. Батищев. – М. : Высшая школа, 1973. – 258 с.
3. Буева Л. П. Человек: деятельность и общение / Л. П. Буева. – М. : Просвещение, 1978. – 234 с.
4. Каган М. С. Человеческая деятельность (опыт системного анализа) / М. С. Каган. – М. : Просвещение, 1974. – 345 с.
5. Ключ В. Ф. Труд в системе социально-экономических отношений современного российского общества : дис. ... канд. эконом. наук : спец. 08.00.01 / В. Ф. Ключ. – М., 2003. – 155 с.

Яніна Гутиря

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ДО ТРУДОВОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ

Сучасне суспільство, як ніколи, потребує висококваліфікованих працівників у сфері освіти. Адже вчитель – це один із тих, хто виховує та навчає майбутнє покоління. Одним із основних аспектів у праці вчителя є трудове виховання школярів. Адже трудове виховання – це процес залучення молоді до різноманітних педагогічно організованих видів суспільно корисної праці з метою передання їй виробничого досвіду, розвитку творчого практичного мислення, працьовитості й свідомого ставлення до праці. Саме ці риси є поштовхом для розвитку суспільства, тому трудовому вихованню потрібно приділяти більше уваги.

Майбутній учитель повинен запам'ятати основні завдання та зміст трудового виховання школярів. По-перше, трудова підготовка особистості до праці передбачає усвідомлення соціальної значущості праці, формування прагнення сумлінно і відповідально працювати, дбайливо ставитися до результатів праці тощо. По-друге, це практична підготовка до праці (озброєння вихованців необхідними знаннями, вироблення у них умінь і навичок трудової діяльності, виховання основ трудової культури). По-третє – підготовка до свідомого вибору професії. Якщо вчитель буде глибоко розуміти поставлені перед ним завдання, його праця буде ефективною [4, с. 35].

У трудовому навчанні учні повинні одержувати *загальнотрудову* (оволодіння знаннями, вміннями і навичками з планування, організації своєї праці), *загальновиробничу* (засвоєння науково-технічного потенціалу основних галузей виробництва, основ економіки й організації праці, природи й навколишнього середовища), *загальнотехнічну* (оволодіння знаннями з урахуванням спеціфіки галузі, в яку входить обраний профіль трудової підготовки) й *спеціальну підготовку* (передбачає формування початкових умінь і навичок праці з обраної спеціальності) [2, с. 30].

Але знання основних завдань трудового виховання недостатньо. Майбутній учитель повинен сам мати потрібні навички та вміння трудової діяльності, адже неможливо когось навчити тому, чого сам не вмієш.

Учителеві слід бути морально готовим до труднощів, які часто виникають під час навчання. Це спротив, який можуть виявити школярі, лінощі, небажання долучатися до співпраці з учителем, неприйняття його як авторитету тощо. У такому разі потрібно вміння знаходити особливий підхід до кожного учня, вміння зацікавлювати.

Складником трудового виховання є виховання в учнів позитивного ставлення до праці, поваги і любові до неї, готовності виконувати будь-яку суспільно корисну працю. З цією метою навчально-виховну роботу в школі потрібно будувати так, щоб учні з першого року навчання усвідомлювали працю як найважливіший обов'язок. Щоб праця стала життєвою потребою дітей, вони мають усвідомити її необхідність у житті суспільства.

Важливою умовою виховання позитивного ставлення до праці є його неперервність і системність. Наявність чітко продуманої системи залучення дітей до різних видів праці полегшує процес планування роботи, поступове ускладнення її змісту та обсягу. Такий підхід до трудового виховання учнів дає можливість переключати їх із одного виду діяльності на інший у поступовому оволодінні трудовим процесом.

Важливий аспект психологічної підготовки підростаючого покоління до праці – формування почуття відповідальності, розуміння необхідності самому піклуватися про себе. Почуття відповідальності сприяє розвитку в характері людини таких необхідних для життя і діяльності рис, як підприємливість, ініціативність, творчість. Коли ці риси стають характерними для більшості людей, суспільство має шанс досягти господарського успіху і добробуту.

Майбутнім учителям слід знати про чинники, які свідчать про педагогічну доцільність трудового виховання. Серед них такі:

- *цілеспрямованість* (вихованці мають розуміти мету роботи, що їм належить виконати, знати, якими будуть її результати);
- *зв'язок із навчальною діяльністю*;
- *усвідомлення* того, що виховна ефективність праці зростає за умови, коли вихованці є її організаторами, а не лише виконавцями;
- *доступність конкретних заходів*. Вони можуть ускладнюватися за методами виконання і збільшуватися за обсягом із набуттям школярами трудового досвіду, адже непосильна праця породжує невпевненість у власних силах, небажання виконувати її;
- *грунтування на наукових засадах* (порядок на робочому місці, ефективне використання робочого часу, раціональних прийомів праці, економне витрачання матеріалів, електроенергії, естетичний вигляд виробу, дотримання особистої гігієни й техніки безпеки тощо);
- *колективний характер*. За такої умови формуються товариські взаємини, дух співробітництва, взаємодопомоги, здатність до спільних трудових зусиль;
- *орієнтація на формування в молоді любові до праці, стимулювання відчуття радості від неї* [1, с. 116-117].

Про ефективність трудового виховання свідчать сформованість у молоді людини потреби у праці, відчуття нею радості від праці, усвідомлення її доцільності як найважливішого засобу реалізації своїх знань, умінь, людської сутності.

Органічною частиною виховної роботи, важливим етапом психологічної та практичної підготовки учнів до трудової діяльності є їх правильна професійна орієнтація.

Професійна орієнтація – система організації та проведення навчально-виховної роботи, спрямованої на засвоєння учнями необхідних знань про соціально-економічні і психофізіологічні умови правильного вибору професії, формування у них умінь аналізувати вимоги різних професій до психологічної структури особистості, а також свої професійно значущі якості, шляхи й засоби їх розвитку.

Професійна орієнтація покликана вирішувати такі завдання:

- ознайомлювати учнів з різними видами професій та вимогами до їх носіїв; виховувати в молоді спрямованість на самопізнання і власну активність як основу професійного самовизначення;

– формувати вміння зіставляти свої здібності з вимогами, необхідними для набуття конкретної професії, складати на цій основі реальний план оволодіння професією;

– розвивати професійно значущі якості особистості.

Профорієнтаційна робота складається з таких компонентів, як професійне інформування, професійна діагностика, професійне консультування, професійний відбір, професійна адаптація.

Професійне інформування – система виховної роботи, що передбачає ознайомлення учнів із різними професіями; зі змістом трудової діяльності в кожній із них; із вимогами, які ці професії висувають до людини, а також із тим, де ними можна оволодіти. Завдяки професійному інформуванню учні займають активну профорієнтаційну позицію, що відповідає суб'єктивним та об'єктивним умовам вільного, свідомого професійного самовизначення особистості.

Професійна діагностика – система психологічного вивчення особистості з метою виявлення її професійно значущих рис і якостей.

Професійне консультування – надання особистості на основі її вивчення науково обґрунтованої допомоги щодо найоптимальніших для неї напрямів і засобів професійного самовизначення. Воно передбачає також навчання учнів прийомам оцінювання власних якостей, щоб установити свою фахову відповідність. Педагоги консультують і батьків учнів, щоб вони змогли надати дітям допомогу в обранні майбутньої професії.

Професійний відбір – система роботи, спрямована на надання допомоги учневі у визначенні й виборі конкретної професії на основі виявлення й оцінки його загальних і спеціальних здібностей, інтересів, потреб і об'єктивних умов професійної підготовки й працевлаштування. Професійний відбір також здійснюють навчальні заклади, до яких вступають випускники, або установи, які приймають їх на роботу.

Професійна адаптація – процес пристосування людини до професійної діяльності, її умов, досягнення бажаної продуктивності праці й відповідності між професійними намірами, інтересами, якостями особистості та вимогами до діяльності. Здійснюється тоді, коли люди на уже обрала професію і перебуває на стадії оволодіння нею.

Під час орієнтації учнів на конкретний фах слід запобігати таким можливим помилкам:

- поділу професій на «престижні» й «непрестижні»;
- ототожненню навчального предмета з професією;
- перенесенню ставлення до людини – представника професії – на саму професію;
- невдалому вибору професії під чийось впливом;
- застарілим уявленням про характер праці у сфері матеріального виробництва.

У професійному орієнтуванні використовують різноманітні форми: екскурсії на виробництво, зустрічі з фахівцями, вечори-диспути, конференції, факультативи. Важливо при цьому знати і враховувати як індивідуальні нахили, здібності учнів, так і потреби суспільства [3].

Отже, трудове виховання – це один із найважливіших і найсуттєвіших етапів у навчанні школярів. Адже він впливає на подальше доросле життя учнів, на їх ставлення до праці. А це значить, що на вчителів лежить велика відповідальність. Тому у цій сфері повинні працювати лише висококваліфіковані вчителі, які не тільки люблять свою роботу, але й готові до подолання труднощів.

Список використаної літератури

1. Атутов П. Р. Политехническое образование школьников / П. Р. Атутов. – М. : Педагогика, 1986. – 176 с.
2. Вихрущ А. Н. Система трудового виховання: закономірності становлення і розвитку / А. Н. Вихрущ // Трудова підготовка в закладах освіти. – 1998. – № 3. – С. 28-34.
3. Психологія та педагогіка [електронний ресурс] – Режим доступу: http://subject.com.ua/psychology/psyho_pedagog/116.html.
4. Тхоржевська Т. Л. Трудове виховання як критерій моральності / Т. Л. Тхоржевська // Трудова підготовка в закладах освіти. – 1999. – № 3. – С. 34–39.